

Substantiva 3. deklinace

Anatomické termíny

Lekce 3

Substantiva 3. deklinace

- ▶ **charakteristické rysy 3. deklinace:**
 - ▶ koncovka **-is** v genitivu singuláru
 - ▶ substantiva mužského, ženského i středního rodu:
 - *abductor, ōris, m.*
 - *pelvis, is, f.*
 - *forāmen, inis, n.*
 - ▶ různá zakončení nominativního tvaru
 - ▶ v genitivu singuláru dochází u mnohých substantiv 3. deklinace k rozšíření kmene!

Substantiva 3. deklinace

► nejběžnější typy rozšíření kmene

► maskulina, feminina:

nom.sg.	gen.sg.	příklad
-dō	-dinis	<i>tendo</i> , gen. <i>tendinis</i> , m.
-ēs	-edis -etis	<i>pes</i> , gen. <i>pedis</i> , m. <i>paries</i> , gen. <i>parietis</i> , m.
-ex	-icis	<i>apex</i> , gen. <i>apicis</i> , m.
-ō	-ōnis	<i>pulmo</i> , gen. <i>pulmonis</i> , m.
-or	-ōris	<i>abductor</i> , gen. <i>abductoris</i> , m.
-iō	-iōnis	<i>regio</i> , gen. <i>regionis</i> , f.
-itās	-itātis	<i>cavitas</i> , gen. <i>cavitatis</i> , f.
-gō	-ginis	<i>margo</i> , gen. <i>marginis</i> , m. <i>cartilago</i> , gen. <i>cartilaginis</i> , f.
-ix/-īx	-icis/-īcis	<i>cervix</i> , gen. <i>cervicis</i> , f. <i>fornix</i> , gen. <i>fornicis</i> , m.

Substantiva 3. deklinace

▶ neutra

nom. sg.	gen.sg.	příklad
-men	-minis	<i>foramen</i> , gen. <i>foraminis</i> , n.
-us	-eris -oris	<i>latus</i> , gen. <i>lateris</i> , n. („strana, bok“) <i>corpus</i> , gen. <i>corporis</i> , n.
-ūs	-ūris	<i>crus</i> , gen. <i>cruris</i> , n.
-ut	-itis	<i>caput</i> , gen. <i>capitis</i> , n.
-ur	-oris	<i>femur</i> , gen. <i>femoris</i> , n.

Substantiva 3. deklinace

- ▶ koncovky jednotlivých pádů se vždy připojují **k slovnímu základu** substantiva
- ▶ u substantiv 3. deklinace často není tento základ rozpoznatelný v základním tvaru (nom. sg.)
- ▶ slovní základ získáme od genitivního tvaru odtržením koncovky

□ <i>atlas, antis, m.</i>	-	<i>atlant-</i>
□ <i>articulātiō, ōnis, f.</i>	-	<i>articulātiōn-</i>
□ <i>cortex, icis, m.</i>	-	<i>cortic-</i>
□ <i>femur, oris, n.</i>	-	<i>femor-</i>

Substantiva 3. deklinace – rozdělení dle typu kmene

- ▶ **substantiva 3. deklinace se dle typu kmene dělí do dvou skupin**
 - ▶ a) i-kmeny
 - stejnoslabičná substantiva (v nom. a gen. shodný počet slabik)
 - *a-xis, a-xis, m.*
 - *ba-sis, ba-sis, f.*
 - substantiva s genitivním kmenem zakončeným na skupinu souhlásek:
 - *dens, dentis, m.*
 - *pars, partis, f.*
 - neutra zakončená v nom. sg. na *-e* nebo *-ar*
 - *rēte, rētis, n.*
 - *calcār, calcāris, n.* („ostruha“)
 - ▶ b) souhláskové kmeny (ostatní)
 - *pulmō, pulmōnis, m.*
 - *cervīx, cervīcis, f.*
 - *abdōmen, abdōminis, n.*

3. deklinace – skloňování vzorů

- ▶ substantiva 3. deklinace: maskulina + feminina
 - ▶ souhláskové kmeny

	sg.	pl.
nom.	<i>pulmō</i>	<i>pulmōn-ēs</i>
gen.	<i>pulmōn-is</i>	<i>pulmōn-um</i>
akuz.	<i>pulmōn-em</i>	<i>pulmōn-ēs</i>
abl.	<i>pulmōn-e</i>	<i>pulmōn-ibus</i>

3. deklinace – skloňování vzorů

- ▶ substantiva 3. deklinace: maskulina + feminina
 - ▶ i-kmeny

	sg.		pl.	
nom.		<i>auris</i>		<i>aurēs</i>
gen.		<i>auris</i>		<i>aurium</i>
akuz.		<i>aur-em</i>		<i>aur-ēs</i>
abl.		<i>aur-e</i>		<i>aur-ibus</i>

- ▶ rozdíl ve skloňování mezi vzory *pulmō* a *auris*:
 - ▶ genitiv plurálu: *pulmōn***um** x *aurium*
-

3. deklinace – příklady skloňování

▶ substantiva 3. deklinace: neutra

▶ souhláskové kmeny

	sg.	pl.
nom.	<i>corpus</i>	<i>corpor-a</i>
gen.	<i>corpor-is</i>	<i>corpor-um</i>
akuz.	<i>corpus</i>	<i>corpor-a</i>
abl.	<i>corpor-e</i>	<i>corpor-ibus</i>

▶ pravidla skloňování neuter!!!

- ▶ nominativ a akuzativ plurálu vždy končí na **-a**
- ▶ nominativ a akuzativ má vždy shodný tvar

3. deklinace – příklady skloňování

▶ substantiva 3. deklinace: neutra

▶ i-kmeny

	sg.	pl.
nom.	<i>rēte</i>	<i>rēt-ia</i>
gen.	<i>rēt-is</i>	<i>rēt-ium</i>
akuz.	<i>rēte</i>	<i>rēt-ia</i>
abl.	<i>rēt-ī</i>	<i>rēt-ibus</i>

▶ rozdíly ve skloňování mezi vzory *corpus* a *rēte*

- ▶ ablativ singuláru: *rētī* x *corpore*
- ▶ nominativ a akuzativ plurálu: *rētia* x *corpora*
- ▶ genitiv plurálu: *rētium* x *corporum*

3. deklinace – příklady skloňování

- ▶ substantivum 3. deklinace + adjektivum 1. a 2. deklinace
 - spojení se substantivem mužského rodu

	sg.	pl.
nom.	<i>margō liber</i>	<i>marginēs liberī</i>
gen.	<i>marginis liberī</i>	<i>marginum liberōrum</i>
akuz.	<i>marginem liberum</i>	<i>marginēs liberōs</i>
abl.	<i>marginē liberō</i>	<i>marginibus liberīs</i>

- adjektivum 1. a 2. deklinace se v takovém spojení skloňuje dle vzoru *musculus*

3. deklinace – příklady skloňování

- ▶ substantivum 3. deklinace + adjektivum 1. a 2. deklinace
 - spojení se substantivem ženského rodu

	sg.	pl.
nom.	<i>auris media</i>	<i>aurēs mediae</i>
gen.	<i>auris mediae</i>	<i>aurium mediārum</i>
akuz.	<i>aurem mediam</i>	<i>aurēs mediās</i>
abl.	<i>aure mediā</i>	<i>auribus mediīs</i>

- adjektivum 1. a 2. deklinace se v takovém spojení skloňuje dle vzoru *vena*

3. deklinace – příklady skloňování

▶ substantivum 3. deklinace + adjektivum 1. a 2. deklinace

- spojení se substantivem středního rodu

	sg.	pl.
nom.	<i>forāmen nūtrīci<u>um</u></i>	<i>forāmin<u>a</u> nūtrīci<u>a</u></i>
gen.	<i>forāmin<u>is</u> nūtrīci<u>ī</u></i>	<i>forāmin<u>um</u> nūtrīci<u>ōrum</u></i>
akuz.	<i>forāmen nūtrīci<u>um</u></i>	<i>forāmin<u>a</u> nūtrīci<u>a</u></i>
abl.	<i>forāmin<u>e</u> nūtrīci<u>ō</u></i>	<i>forāmin<u>ibus</u> nūtrīci<u>īs</u></i>

- adjektivum 1. a 2. deklinace se v takovém spojení skloňuje dle vzoru *septum*

3. deklinace – výjimky ve skloňování

- ▶ *os, ossis, n. „kost“*: v genitivu plurálu koncovka i-kmenů *-ium*

	sg.	pl.
nom.	<i>os</i>	<i>ossa</i>
gen.	<i>ossis</i>	<i>ossium</i>
akuz.	<i>os</i>	<i>ossa</i>
abl.	<i>osse</i>	<i>ossibus</i>

- ▶ *vās, vāsis, n. „céva“*: v množném čísle se skloňuje podle 2. deklinace

	sg.	pl.
nom.	<i>vās</i>	<i>vāsa</i>
gen.	<i>vāsis</i>	<i>vāsōrum</i>
akuz.	<i>vās</i>	<i>vāsa</i>
abl.	<i>vāse</i>	<i>vāsīs</i>

3. deklinace – výjimky ve skloňování

- ▶ **stejnoslabičná substantiva řeckého původu**
 - typicky zakončená v nominativu na *-sis* nebo *-xis*
 - v plurálu se skloňují stejně jako vzor *auris*

	sg.	pl.
nom.	<i>basis</i>	<i>bas-ēs</i>
gen.	<i>bas-is/-eos</i>	<i>bas-ium</i>
akuz.	<i>bas-im/-in</i>	<i>bas-ēs</i>
abl.	<i>bas-ī</i>	<i>bas-ibus</i>

3. deklinace – nominativ a genitiv

▶ nominativ a genitiv sg. a pl. substantiv 3. deklinace

▶ maskulina, feminina

	sg.	pl.
nom.	různá zakončení	<i>-ēs</i>
gen.	<i>-is</i>	<i>-um/-ium</i>

▶ neutra

	sg.	pl.
nom.	různá zakončení	<i>-a/-ia</i>
gen.	<i>-is</i>	<i>-um/ium</i>

▶ rozdíly ve skloňování dle typu kmene:

- u maskulin a feminin v genitivu plurálu (i-kmeny: *-ium*)
- u neuter v ablativu singuláru (i-kmeny: *-ī*), nominativu a akuzativu plurálu (i-kmeny: *-ia*), genitivu plurálu (i-kmeny: *-ium*)

